

Een thuis in Afrika

De romans van Irma Joubert bij Uitgeverij Mozaïek

Trilogie 'Onderweg naar Afrika'

Hildegard

Het meisje uit het verscholen dorp

Een thuis in Afrika

Trilogie 'Een veilig thuis'

Het meisje uit de trein

Het spoor van de liefde

Tolbos

Trilogie 'Dochters van Zuid-Afrika'

Kind van de rivier

Pontenilo

Kronkelpad

Alle romans zijn uitstekend als op zichzelf staande boeken te lezen.

IRMA JOUBERT

Een thuis in Afrika

Vertaling: Dorienke de Vries

Uitgeverij Mozaïek – Utrecht

Voor mijn schoonzoon Nelis

ISBN 978 90 239 6065 2 (boek)

ISBN 978 90 239 6066 9 (e-book)

ISBN 978 90 239 6067 6 (audiobook)

Vertaling: Dorienke de Vries

Ontwerp omslag: bij Barbara

Foto omslag: Stephen Mulcahey / Trevillion Images

Lay-out en dtp: Gewoon Geertje

Oorspronkelijk verschenen bij LAPA uitgewers (edms.), Pretoria, Zuid-Afrika, onder de titel *Na 'n plaas in Afrika*.

Oorspronkelijke uitgave © 2021 Irma Joubert

Nederlandse vertaling © 2021 Dorienke de Vries

Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

www.uitgeverijmozaiek.nl

Alle rechten voorbehouden

Uitgeverij Mozaïek vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Proloog

Januari 1933

De hele dag al staat er een stevige oostenwind. Af en toe valt er wat natte sneeuw. De straatlantaarns zijn al vroeg in de middag aangegaan en hun matte schijnsel weerkaatst op het natte wegdek van de straten van Berlijn.

Duitsland zit gevangen in de klauwen van de Depressie. Bedrijven en banken vallen om, miljoenen arbeiders zitten zonder werk. Het voedsel wordt onbetaalbaar, bejaarde mensen zitten ineengedoken in donkere, koude kamertjes.

In de kamers van het Kaiserhoff Hotel daarentegen is het behaaglijk warm. Vlammen likken langs het keurig gehakte hardhout. Alleen de bevoorrechte klasse kan zich zoiets veroorloven.

De blonde vrouw slaakt een zucht van welbehagen. In dit luxe hotel heeft elke kamer een eigen badkamer en een eigen telefoon. Dat is ongewoon voor haar. Spannend ongewoon, gewend als ze is aan haar eigen bescheiden huis in München.

Er wordt zachtjes geklopt. Wanneer ze opendoet, laat de geur van versgebakken *Brötchen* haar het water in de mond lopen. De kelner zet het dienblad op tafel. 'Dank u, we bedienen onszelf wel,' zegt ze.

Ze neemt een warm broodje met kaas en een plak ham. Haar man is vegetariër, hij neemt een paar partjes tomaat en een stuk fruit. Vooral aan het eind van de middag of het begin van de avond is hij heel matig met eten.

Ze eten in stilte. Dat vindt ze niet vervelend, want zo heeft ze het van jongs af geleerd. En zo heeft haar man het ook het liefst. Pas als hij zijn mond afveegt met zijn servet, begint ze te praten: 'Een grote dag voor de Partij, vandaag.'

De man schuift zijn stoel achteruit en staat op. Hij is lang, veel langer dan zij, kaarsrecht en mager, maar met een dikke bos krullen. Van zijn ernstige gezicht, met de rechte neus en de vastberaden mond, valt meestal niets af te lezen, maar in de donkere ogen onder de ruige wenkbrauwen broeit onrust. Andere mensen vinden hem afstandelijk, maar zij weet wel beter.

Ze pakt zijn jas van de kapstok en houdt die voor hem open. 'Verstandig dat je vroeg gaat. Volgens mij komen er duizenden mensen.' Hij steekt zijn armen in de mouwen en schudt de jas recht om zijn schouders. Zijn vrouw strijkt een plooi'tje glad. 'Ik wil zelf ook vroeg gaan; straks heb ik niet eens een goede staanplaats meer.'

Hij pakt zijn pet van de kapstok. 'Lijkt me een goed idee.'

Zij pakt de warme sjaal van het haakje en slaat die om zijn hals. 'Vandaag begint er een nieuw tijdperk, denk je ook niet? Dit is de eerste stap op weg naar het Derde Duitse Rijk.'

Hij trekt zijn leren handschoenen aan. Vlak voor hij de deur opendoet, kijkt hij haar even aan en steekt zijn hand op. Dat is zijn groet. Ze lacht naar hem op. 'Tot straks.'

Ze lijdt niet onder de zwijgzaamheid van haar man. Hij is in zichzelf gekeerd, zij naar buiten gericht, degene die altijd de gesprekken gaande houdt. Ze weet dat hij wel luistert.

Slechts een enkele keer, gewoonlijk laat in de avond als ze samen bij het licht van de open haard naar klassieke muziek zitten te luisteren, opent hij voor haar de wereld van zijn innerlijk. Dan luistert ze met verwondering naar zijn diepe gedachten, zijn heldere inzichten en zijn toekomstvisies. En ze verbaast zich erover dat deze intelligente man haar levensgezel is.

In de badkamer trekt ze onder haar jurk een extra hemdje aan. Haar lange blonde haar steekt ze vast in een losse wrong laag in haar nek, en dan trekt ze haar warmste muts diep over haar oren.

Wanneer ze het hotel verlaat, slaat de kou haar in het gezicht. Gelukkig is de wind gaan liggen en het is droog, al hangt de grijze bewolking nog dreigend laag boven de stad.

De vrouw houdt van een stevige wandeling, een voorliefde die ze met haar man gemeen heeft. Met vlugge passen steekt ze de Wilhelmplatz over en slaat links af, de Friedrichstrasse in. Het is niet ver, hooguit tien minuten lopen.

Bij de volgende straathoek opent zich voor haar de brede doorgaande weg door het hart van Berlijn, Unter den Linden. Aan het uiteinde ervan waakt de Brandenburger Tor, de triomfboog van keizer Friedrich de Tweede, al ligt hij nu verscholen in de dikke wolkenlaag. Ze hoopt maar dat het nog wat opklaart voor de parade begint.

De trottoirs voor het gebouw van rode baksteen, waarheen ze koers zet, zijn al stampvol mensen. Ai, misschien had ze nog vroeger moeten komen. Zal ze pal voor het gebouw gaan staan, of liever aan de overkant van de weg?

Ze aarzelt nooit lang. Ze is een doener, geen denker. Het denken laat ze aan haar man over. Schuin tegenover het raam waarachter Hitler zal verschijnen maakt ze het zich gemakkelijk op de onderste trede. Vanaf hier zal ze een goed uitzicht op de parade hebben en zal ze ook de Führer kunnen zien.

En naast hem haar man. Een moment van trots en glorie zal dat zijn.

Steeds meer mensen verzamelen zich op de trottoirs langs Unter den Linden. De straat houden ze vrij, want daar komt straks de parade langs. De bewolking breekt een beetje, zodat je nog net de Brandenburger Tor kunt zien. De spanning stijgt, zindert door de menigte en in de lucht.

We zijn allemaal Duitsers, denkt de vrouw. Trotse Duitsers, die zich niet laten ringeloren of knevelen.

Samen wachten ze.

Plotseling wijst iemand naar het raam van Hitlers nieuwe kantoor. Het wordt stil. Iedereen kijkt omhoog. De vrouw ziet het raam opengaan. Gejuich barst los, de mensen steken hun arm omhoog in een groet. Opwinding golft door de menigte.

Dan is daar het moment waarop ze heeft gewacht. Voor het open raam verschijnen twee mannen. De ene is de zojuist benoemde kanselier van Duitsland, Adolf Hitler.

Naast hem Hermann Göring.

De vrouw fronst haar wenkbrauwen.

Voor het raam ernaast verschijnt nu haar man. Ongetwijfeld ook met een rimpel boven zijn neus, want het kan niet anders of hij is net zo geïrriteerd als zij. Hij is degene die naast Hitler hoort te staan, niet Göring. Hij is degene die Hitler bekend heeft gemaakt met de ideeën van professor Haushofer over *Lebensraum*. Hij stond naast Hitler tijdens de *Bierkellerputsch*. Hij was erbij toen Hitlers boek *Mein Kampf* vorm kreeg in de cel van de Landsberggevangenis. Hitler had hém grote stukken ervan gedicteerd, en hij had het schrijfwerk gedaan.

De vrouw vermant zich en baant zich een weg naar de bovenste traprede van het gebouw. Vanaf hier kan ze alles beter zien.

In de verte klinkt marsmuziek. Ze kijkt naar links. Vanaf de Brandenburger Tor komt de militaire kapel aangemarcheerd, met daarachter de vaandeldragers. Steeds luider wordt de muziek. De vaandels wapperen in de wind.

Daar ziet ze de eerste fakkeldragers. De menigte wordt stil. Over de hele breedte van de straat komt een brede sliert vlammen steeds dichterbij. Van de flakkerende fakkels kronkelen dunne grijze rookpluimen omhoog. Er hangt een geur van lampolie en rook.

Spontaan zetten de mensen het Horst Wessellied in:

‘Het vaandel hoog! De rijen hecht gesloten!

SA marcheert met rustige vaste tred.’

De tengere vrouw kan haar emoties nauwelijks bedwingen. Ze vouwt bijna eerbiedig haar handen en rekt zich uit om alles beter te kunnen zien.

Schouder aan schouder, keurig in het gelid, rij na rij marcheren de voorste linies voorbij. De hoofden trots geheven, de voeten perfect in de maat, een brandende toorts hoog in de lucht gestoken.

Diep ademt de vrouw de geur van de fakkels in. De rook

trekt naar haar longen, verspreidt zich door haar lichaam, hoopt zich op in de warme tranen die over haar wangen lopen.

Zo ziet hoop er dus uit. Zo ruikt het. Zo smaakt het.

Als een onophoudelijke stroom lava vloeit de parade vanaf de Brandenburger Tor de straat in. Over de hele lengte van Unter den Linden stroomt ze voorbij, tot ze uit het zicht verdwijnt.

Deze dag is nog maar het begin, weet de jonge vrouw. Vanaf vandaag is Hitler de bondskanselier van Duitsland. Dit is zijn zegetocht. Ze kent zijn bijtende wrok tegen de dolkstoot van het Joodse kapitaal. Ze deelt zijn droom om Duitsland van de boeien van het Verdrag van Versailles te bevrijden.

Zij is de vrouw van zijn boezemvriend Rudolf Hess. Ze is tweeëndertig jaar oud. Ze heet Ilse Hess.

Mei 1933

‘Gisteravond heeft de Nationaalsocialistische Partij haar plannen voor de kerk in Duitsland bekendgemaakt,’ klinkt het dreunend uit de radio in de zitkamer. ‘De kerk zal de soevereiniteit van de nationaalsocialistische staat erkennen en gezuiverd worden van...’

De jonge man in het bruine uniform trekt de voordeur achter zich dicht.

Gezuiverd worden. Inderdaad.

Het is lente. In de tuin staan de narcissen uitbundig te bloeien. De bomen in de straten van Berlijn lopen uit. Nieuw leven ontkiemt.

Diep ademt de jonge man de frisse lucht in. Hij loopt door het Tiergartenpark met zijn hoge bomen, passeert de Brandenburger Tor met de zegevierende Victoria in haar vierspan erbovenop, en loopt vervolgens de Unter den Linden af naar de Opernplatz. Hij gloeit van opwindning.

In de verte kan hij de mensenmassa op de Opernplatz al zien. Het zijn er duizenden. De stapel boeken midden op het

plein wordt al hoger. De militaire kapel speelt marsmuziek. Vandaag zal de Duitse literatuur worden gezuiverd van alle uitheemse ideeën en invloeden.

De jonge man versnelt zijn pas. Hij voelt de veerkracht in zijn benen, de spierkracht in zijn hele lichaam. Hij stamt uit een oude Arische familie, en door zijn aderen stroomt Pruisisch bloed. Een bijna extatisch besef van loyaliteit en verbondenheid vervult hem.

Dan ruikt hij het. Het vuur. Het is al aangestoken.

Net als de politiek en de economie, het leger, het onderwijs en de religie, moet alles wat maar enigszins naar kunst of cultuur zweemt de nazi-ideologie onderschrijven. Zo niet: de brand erin! De brand erin!

Op het podium buldert de vurige toespraak van Joseph Goebbels uit de luidsprekers. ‘Weg met de decadentie! Weg met de morele corruptie! Verbrand alles wat on-Duits is!’

En daar gaan ze in vlammen op: *Im Westen nichts Neues* van Erich Maria Remarque, *A Farewell to Arms* van Ernest Hemingway, werken van Bertolt Brecht, Ernst Gläser, zelfs van Helen Keller.

De jonge man kent de uitspraak: ‘Waar men boeken verbrandt, zal men uiteindelijk ook mensen verbranden.’

Wat een onzin. Je reinste flauwekul, man, je reinste flauwekul. Stook de vuren maar op, in heel Duitsland, in Berlijn, Heidelberg, Dresden, Neurenberg. Zuivering door vuur! Verbrand alles wat on-Duits is.

Steeds hoger laaien de vlammen op. De mensen beginnen te zingen.

‘Die Fahne hoch!’

De jonge man springt in de houding en steekt zijn rechterarm omhoog.

‘Er kijken al miljoenen hoopvol naar het hakenkruis.

De dag voor vrijheid en voor brood breekt aan.’

Zijn hart bonst. Het is lente in Europa, het begin van een nieuw tijdperk voor het Arische ras. Het vlammetje van de fakkeloptocht in januari is al aangewakkerd tot een groot vuur

dat de wereld in brand zal steken. En uit de as zal het machtige Derde Duitse Rijk verrijzen.

Hij popelt van ongeduld. Alles moet veranderen, niets mag hetzelfde blijven.

Hij is zesentwintig jaar oud. Hij heet Oswald von Stein.

December 1933

Het is winter. Londen ligt toegedekt onder een dikke grijze deken. Af en toe valt er wat ijzige natte sneeuw. Door de beslagen ruiten lijkt het buiten nog mistiger dan het al is.

‘Station A heeft vandaag officieel de eerste elektriciteit voor Londen geleverd,’ zegt de man in het keurige maatkostuum. ‘Natuurlijk nog lang niet op volle kracht, maar met het begin zijn we al heel tevreden.’

‘O ja?’ Het gezicht van de vrouw is omlijst met zachte, rosige krullen. Ze heeft een olijfkleurige huid, mooi en glad als fluweel.

‘Nu komt er eindelijk een standaard voor de stroomvoorziening.’ De man neemt zijn laatste hap soep en legt dan zijn lepel netjes op zijn bord.

‘Fijn,’ zegt de vrouw mat.

‘We hebben goede hoop dat Station A binnen anderhalf jaar helemaal klaar is. Wanneer de bouw van Station B gaat beginnen mag Joost weten, met de huidige stand van de economie. Tja.’

‘Ja. In de ziekenhuizen gaat het ook slecht.’ De soep in haar bord is vrijwel onaangeroerd.

Misschien verveelt hij haar met zijn gepraat over zijn werk, want ze is er met haar gedachten duidelijk niet bij. Hij verandert van onderwerp. ‘Het is alweer bijna Kerst.’

‘Ja. Voor de meeste mensen een Depressie-kerstfeest.’

Buiten ratelt een lege tram voorbij.

Hij probeert het nog eens: ‘Alweer een nieuw jaar op komst. 1934 kan alleen maar beter worden.’

Zeker weten doet hij dat niet. De toekomst ziet er somber uit. De economische depressie zet een rem op alles, waardoor de schachtraderen van de mijnen maar moeizaam draaien, fabrieksschoorstenen alleen nog ijle rookpluimen uitstoten en bakstenen op grote hopen blijven liggen.

Bij de gaarkeukens, de arbeidsbureaus en de kerken staan lange rijen mensen met uitgebluste gezichten. De grauwheid is ook in de mensen gekropen. Alleen de bevoorrechte klasse kan zich een bord soep in een restaurant permitteren.

Hij steekt een hand naar haar uit, maar trekt die meteen weer terug. 'Margaret, wat is er?'

Ze kijkt hem recht aan, bijna uitdagend. 'Ik ben zwanger.'

Het duurt even voor het tot hem doordringt. 'Wat zeg je?'

'Ik krijg een kind. En ik trouw níét, als je dat maar weet.'

Hij schuift zijn bord weg en drukt het gesteven witte servet tegen zijn mond. Pas dan kijkt hij haar recht in haar bruine ogen. 'Wel, wat ben je dan van plan?'

'Mijn studie geneeskunde afmaken.'

Hij knikt. 'En het kind?'

Ze wendt haar blik af. 'Adoptie. Denk ik. Of misschien...
Ja...'

Hij verroert zich niet.

Het is stil in het restaurant, de meeste tafels zijn onbezet. Als er niet snel een wonder gebeurt om de economie weer over-eind te helpen, zal ook deze eetgelegenheid de deuren moeten sluiten.

Na een lange stilte zegt hij: 'Ik heb altijd graag een kind willen hebben.'

In haar ogen ligt een berekenende blik. 'Was je hierop uit?'

Hij heft afwerend zijn handen. 'Zeker niet! Jij zei...'

'Ja, stil maar, ik weet wat ik zei. Blijkbaar had ik het mis.'

Zwijgen.

Plotseling lacht ze, vreugdeloos, bijna spottend. 'Jij, Carl Smith, een kind? In je ordelijke leven, je kraakheldere huis? Op jouw leeftijd?'

'Mijn leeftijd heeft je nooit eerder dwarsgezet.'

‘Ja, oké. Probeer nou niet altijd je gelijk te halen.’

Zwijgen. Hij wacht.

Langzaam schudt ze haar hoofd. ‘Mijn vader mag het nooit weten.’

Dat begrijpt hij wel. Hij kent haar vader goed.

Haar kent hij ook. Ze is sterk, ambitieus, vastberaden. Maar dit wordt een ongekende uitdaging, voor hen allebei.

Wat hem betreft, is er maar één oplossing. ‘We vinden er wel iets op.’

Het kind wordt in mei 1934 geboren; een jongetje. Zijn vader, Karl Wilhelm Schmidt, geeft hem aan bij de burgerlijke stand. Hij verengelst wel de voornamen, maar buiten medeweten van de moeder laat hij het kind onder zijn eigen achternaam registreren.

Tegen de moeder zegt hij: ‘Hij heet Charles William.’

Londen, 1939

Wat oorlog is, weet Charles best. Dat is wanneer ergens ver weg soldaten op elkaar schieten met geweren en kanonnen. Ze schieten elkaar aan flarden, en daarna lapt zijn moeder ze weer op. Daarom moet ze ook in het ziekenhuis wonen.

Oorlog betekent ook dat iedereen zwart papier op de ramen moet plakken, zodat de vliegtuigen je niet kunnen zien. Op school laat juffrouw Wilson plaatjes van de vliegtuigen zien. Charles speurt elke dag de lucht af, maar tot nu toe is er nog geen vliegtuig gekomen.

Oorlog betekent dat je altijd je gasmasker in een zakje om je nek bij je moet dragen. Grote maskers voor grote mensen, kleine voor kinderen, en baby's hebben maskertjes waarmee ze eruitzien als diepzeeduikers. Dan moeten ze door hun kinderjuffrouw gedragen worden, want door het masker wordt hun hoofdje zo groot, dat ze niet meer in de kinderwagen passen.

Verder gaat het leven zijn gewone gang. Hij gaat naar school, 's middags speelt hij, vader gaat naar zijn werk en juffrouw Davis maakt het huis aan kant.

Op zondag komt moeder meestal op visite. Juffrouw Davis braadt dan vlees en aardappels in de oven, dat heet een *Sunday roast*. Juffrouw Davis praat raar en ze is heel streng, maar ze kan lekker koken. Op maandag komt ze nooit. Dan neemt vader zelf eten voor hen mee, zoals *fish 'n chips*, of *bangers 'n mash*.

De vriendjes van Charles hebben bijna allemaal een vader

die leert schieten. Sommigen zijn al vertrokken om in de oorlog te gaan vechten, anderen staan op het punt om te gaan. Charles' vader zegt dat hij blijft zitten waar hij zit, want hij moet bij de Londense energiemaatschappij voor de elektriciteit zorgen. Dat is in een groot, gloednieuw gebouw aan de Theems. Grote schepen lossen er hun ladingen steenkool, waar de stroom van wordt gemaakt.

Charles houdt veel van grapjes en van spelen, maar als iemand hem wil plagen staat hij dadelijk met zijn vuisten klaar. 'Alle vaders gaan vechten,' zei een vriendje laatst nog tegen hem, 'maar die van jou is te oud.'

Charles' wangen waren nog roder geworden dan ze normaal al zijn. 'Dat is niet waar, dat weet je best. Mijn vader moet wel hier blijven, want hij moet stroom maken. Of wil je vanavond in het donker zitten? Nou? Nou? Wil je dat?'

Hij is blij dat vader niet hoeft te gaan vechten, anders zou hij de hele tijd bij juffrouw Davis moeten wonen. Dat zou beslist geen pretje zijn.

Niet alleen de vaders gaan weg, ook een heleboel kinderen van school. Die gaan natuurlijk niet vechten, die gaan gewoon weg. 'Ik ga bij mijn oma in Whitby wonen,' vertelt Harry, die naast hem in de schoolbank zit. 'Waar kapitein Cook vroeger woonde.'

Dat is geen goed nieuws. 'Waarom?'

'Omdat hij daar geboren was.'

'Nee, joh. Waarom ga jij daar wonen?'

'Omdat de moffen Londen gaan bombarderen.'

Dat is nog minder goed nieuws. 'Gaan de Duitsers Londen echt bombarderen?' vraagt hij die avond aan vader.

Die hoort hem eerst niet, want hij zit naar de radio te luisteren. Toen hij klein was, dacht Charles altijd dat de man met de kraakstem daar woonde, in die houten kast met de bolle voorkant. Nu is hij al groot, en weet hij dat een radio net zo werkt als een telefoon, en dat die man ergens ver weg zit. Als vader naar de radio luistert, kijkt hij altijd heel ernstig en bezorgd. Charles probeert dan weleens om hem aan het lachen te maken,